

Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΥ ΤΙΜΑΙΟΥ
ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΥΣΜΟΥ

Απόστολος Λ. Πιερρής, *Περί Τέλους*, 1996,
Κεφάλαιο ΙΙΙ, Παράρτημα Β'

Παράρτημα Β'

Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΥ ΤΙΜΑΙΟΥ
ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΥΣΜΟΥ

ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΥΓΓΟΥ ίδιάζουσα θέσι κατέχει ό πλατωνικὸς *Tímaios*. Καὶ μόνο τὸ ὄνομα τοῦ διδάσκοντος καὶ μονολογοῦντος ex cathedra συζητητοῦ στὸν «Διάλογο» μαρτυρεῖ τὴν ἀναγνώρισι καὶ διακήρυξι τῶν πλατωνικῶν ὁφειλῶν ὡς πρὸς τὸ θεωρητικὸ περιεχόμενο τοῦ ἔργου. Ἡ πυθαγόρεια ἐξάρτησις αὐτοῦ τοῦ ἴδιότυπου μονολόγου περὶ φύσεως ἦταν σαφῆς καὶ παραδεδεγμένη, καὶ τὸ μόνο ἐρώτημα ἀφωροῦσε μέχρι ποίου σημείου ἐξικνεῖται. Ἡ οῆσις τοῦ Shorey (στὴν ἔκδοσι Loeb τῆς *Πολιτείας*, II, 189 n. f) ἐκφράζει μία προκατειλημμένη μεθοδολογικὴ ἀρχή, δηλαδὴ μία μέθοδο ποὺ ἀποβλέπει σὲ ὅρισμένο δεδομένο ἐξηγητικὸ ἀποτέλεσμα. «Ο μελετητὴς τοῦ Πλάτωνος θὰ κάνῃ καλὸς νὰ γυρίζῃ σελίδα ὅταν συναντᾷ τὸ ὄνομα Πυθαγόρας σὲ ἓνα σχολιαστή». Προκειμένου περὶ τοῦ *Tímaion* εἰδικώτερα, ἡ οῆσις πρέπει νὰ ἀντιστραφῇ: κάθε ἀνάλυσις τοῦ διαλόγου ποὺ δὲν προσφεύγει συνεχῶς στὴν πυθαγόρεια φιλοσοφίᾳ καὶ τὴν ἐξέλιξι της γιὰ νὰ διαφωτίσῃ τὴν Πλατωνικὴ θεωρία εἶναι ἀπλῶς ἴστορικὰ ἄσχετη.

Ἡ σχέσις τοῦ Πλάτωνος πρὸς τοὺς πυθαγορείους κύκλους τῆς Σικελίας καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας ἦταν στενή, καὶ ἀρχισε σχετικὰ ἐνωρίς στὴν φιλοσοφικὴ σταδιοδοσία του (Φιλόδημος, *Academicorum Historia*, X, p. 130 Dorandi. Διογένης Λαέρτιος III, 6). Ὁ καυστικὸς Τíμων Φλιάσιος (ἀρχὲς τοῦ 3ου αἰῶνος π. Χ.) γνωρίζει καὶ χρησιμοποιεῖ τὴν ἴστορια (ποὺ θὰ πρέπει ἥδη νὰ κυκλοφοροῦσε εὐρέως) στοὺς δριμεῖς Σίλλους του, δτὶ ὁ Πλάτων ἀντὶ πολλῶν χρημάτων κατάφερε νὰ προμηθευθῇ ἓνα (πυθαγόρειο) βιβλίδιο τὸ ὅποιο τοῦ ἐδίδαξε νὰ φυσιολαλῇ στὸν Τímaio (Τíμων Fr. 818 Lloyd-Jones καὶ Parsons, *Supplementum Hellenisticum*, p. 387):

καὶ σύ, Πλάτων· καὶ γάρ σε μαθητείης πόθος ἔσχεν,
πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἡλλάξαο βίβλον,
ἔνθεν ἀπαρχόμενος τιμαιογραφεῖν ἐδιδάχθης.

Τὸ μικρὸν βιβλίο μὲ τὴν ἀφοριστικὴ διατύπωσι τῆς Πυθαγόρειας κοσμοθεωρίας, ὅπως αὐτὴ εἶχε ἀναπτυχθῆ κατὰ τὸν 5ο αἰῶνα, δὲν ἦταν δεδομένη τὸ ὑφιστάμενο νεοπυθαγόρειο ψευδεπίγραφο ἔργο «Τίμαιος Λοκρῶν». Περὶ φύσιος Κόσμου καὶ Ψυχᾶς» ὅπως ὁ Ἰάμβλιχος (*Εἰσαγωγὴ εἰς Νικομάχου Ἀριθμητικά*, p. 105. 11 Pistelli), ὁ Πρόκλος (*Εἰς τὸν Πλάτωνος Τίμαιον*, I p. 1 Diehl) καὶ ὁ Ἀνώνυμος, *Προλεγόμενα εἰς τὴν Πλατωνικὴν Φιλοσοφία* (5. 27 p. 11 Westerink) ἐπίστευαν. Ὁ πρῶτος ὁ ὄποιος ἐδημοσίευσε σὲ ἓνα καὶ μοναδικὸ κείμενο τὴν πυθαγόρεια φυσικὴ μεταφυσικὴ ἦταν ὁ Φιλόλαος (Διογένης Λαέρτιος VIII, 84-5. Cf. VIII, 55. Τὸ *incipit* τοῦ ἔργου τοῦ Φιλολάου δίδεται ἀπὸ τὸν Διογένη VIII, 85 καὶ συνάδει ἀγαστὰ πρὸς τὰ ὑπόλοιπα διασωθέντα σπαράγματα). Ἐν τούτοις ὁ συνομιλητὴς καὶ διδάσκων στὸν διάλογο εἶναι ὁ Τίμαιος, καὶ ὁ Πλάτων δὲν κάνει ποτέ ἄστοχες ἢ παραπλανητικὲς σηματοδοτήσεις. Ὁ Τίμαιος σχετίζεται περισσότερο μὲ τὴν ἐντονώτερη μαθηματικοίσι τοῦ ἀρχαίου Πυθαγορείου δόγματος καὶ τὸν ἐπιδεικτικώτερο ἐπιστημονισμὸ ἐκ μέρους τοῦ Τιμαίου (ὅπως διαπιστοῦται ἀπὸ τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα) παρὰ μὲ τὴν πιὸ συμβολικὴ καὶ μεταφυσικὴ («φυσιολογικὴ») ἔρμηνεία τοῦ Φιλολάου.

* * *

‘Ο πρώτος Πυθαγορισμὸς συνέλαβε τὴν ἀρχέγονη καὶ πρωτογενῆ ἐμπειρίᾳ τῆς συζευκτικῆς ἀντιθέσεως Οὐρανοῦ καὶ Γῆς, Φωτὸς καὶ Σκότους, Ὁλυμπιότητος καὶ Χθονιότητος, Ἀρρενος καὶ Θήλεος, μορφοποιοῦ “Ορου καὶ δυναμικῆς Γονιμότητος, ὡς ἐναντίωσι Πέρατος καὶ Ἀπείρουν. Ἀπόρροια τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς εἶναι ἡ ἐμβρυογενετικὴ πυθαγόρειος κοσμογονία τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. (V. τὴν ἐργασία μου *Origin and Nature of Early Pythagorean Cosmogony* ἐν K. Boudouris (ed.), *Pythagorean Philosophy*, 1992, p. 126-162. ‘Υπάρχει καὶ σὲ ἐλληνικὴ ἀπόδοσι στὸν ἀντίστοιχο τόμο ἀπὸ τὸν Ἰδιο ἐκδότη, p. 108-124, ἀπὸ ὅπου λείπει ὅμως ὁ πλεῖστος ὄγκος τῶν σημειώσεων). Ἡ ὅποια «μαθηματικὴ» ἐκφρασίς τῆς θεμελιώδους ἀντιθέσεως τῆς κοσμογονικῆς διαδικασίας καὶ τῆς κοσμολογικῆς διαρθρώσεως τῆς πραγματικότητος εἶχε λογικομυθικὸ καὶ συμ-

βολικὸ χαρακτήρα, ὅχι ἐπιστημονικό, ἀν καὶ διεισδυτικὲς ἐνοράσεις ὅπως ἡ σημασία τῶν ἀπλῶν ἀριθμητικῶν σχέσεων καὶ τοῦ συστήματός των στὴν φυσικὴ Ἀριθμητικὴ τοῦ ἥχου ἢ στὴν Ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ χώρου θὰ ἐνίσχυναι καὶ ἐννεθάρυναι τὴν μεγαλύτερη χρησιμοποίησι μαθηματικῆς ὁρολογίας. Ἐνωρίς δημιουργήθηκαν δύο κατευθύνσεις ποὺ ἀποκρυσταλλώθηκαν σὲ δύο ρεύματα ἢ Σχολές. Οἱ ὄμαδες ὀνομάσθηκαν ἀκουσματικοὶ καὶ μαθηματικοὶ ἀντιστοίχως, οἱ πρῶτοι ἐμμένοντες στὸν συμβολικὸ χαρακτῆρα τῆς ἀρχικῆς συλλήψεως, οἱ δεύτεροι, ἀκολουθοῦντες τὸν "Ιππασο, τονίζοντες τὴν μαθηματικὴ ἔκφρασι τῆς θεωρίας, καὶ καλλιεργοῦντες τὴν ἐπιστημονικά (v. τὴν ἀνάλυσί μου στὸ Excursus IA τῆς μελέτης μου *Hellenistic Philosophy: Continuity and Reaction in an Oecumenical Age*, εἰς K. Boudouris (ed.): *Hellenistic Philosophy*, 1993, vol. I, p. 145-7). Ἡ κυριαρχήσασα τάσις κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ἦταν ἡ μαθηματικὴ (καὶ αὐτὸ ὀδήγησε στὸν μαθηματισμὸ τῆς παλαιᾶς Ἀκαδημίας), ἐνῷ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς καὶ στὰ πλαίσια μᾶς γενικώτερης ἀντιδράσεως πρὸς τὸν Κλασσικισμό (v. τὴν προαναφερθεῖσα μελέτη μου εἰς *Hellenistic Philosophy* vol. I p. 133-144 καὶ στὴν Ἑλληνικὴ ἔκδοσι K. Boudouris (ἐκδ.) *Ἑλληνιστικὴ Φιλοσοφία*, 1994, p. 313-331, ὅπου δὲν ὑπάρχουν ὅμως τὰ *Excursus*), ἀναπτύσσεται ἡ ἐπιρροὴ τῆς ἀκουσματικῆς. (Γιὰ μιὰ συνοπτικὴ ὕστερη πυθαγόρεια μαθηματικὴ συμβολολογία v. *Tὰ θεολογούμενα τῆς ἀριθμητικῆς*, ed. Klein, *passim*). Τελικὰ δὲν πρόκειται γιὰ μιὰ ἀγεφύρωτη ἀντιπαλότητα: ὁ Ἑλληνικὸς συμβολισμὸς ἔχει πάντα στερεόη, ἀπτὴ βάσι καὶ χρησιμοποιεῖ συγκεκριμένα δεδομένα στὰ ὅποια καὶ ἔκφράζεται· ὅπως καὶ ἀντιστρόφως ἡ Ἑλληνικὴ θετικὴ ἐπιστήμη, καὶ αὐτὴ ἡ ἔξιρθολογικοποιημένη μεταπαραγομένη σκέψις, χρησιμοποιεῖται στὴν Φιλοσοφία ὡς ἀκριβῆς ἐννοιολογοποίησις ὑποκειμένων βαθύτερων ἐμπειριῶν καὶ δομῶν τῆς πραγματικότητος, οἱ ὅποιες μποροῦν νὰ ἔκφρασθοῦν καὶ ἄλλοιῶς.

Ἡ ἀρχαϊκὴ λογικομθικὴ σκέψις εἶχε στέρεα φυσικὴ βάσι, ἔρεισμα καὶ περιεχόμενο. Αὐτὸ ἵσχυε καὶ γιὰ τὴν Πυθαγόρεια φιλοσοφία, ὅπου ἡ παραγωγὴ τοῦ Κόσμου ἀπὸ τὶς δύο ἀρχές ἀκολουθεῖ ἐμβρυογενετικὸ ὑπόδειγμα. Τὸ φυσικὸ εἶναι ἔχει τόπο, ὑπάρχει στὸν χρόνο καὶ κινεῖται, μεταβάλλεται. Ἡ κοσμικὴ δημιουργία συνίσταται ἀκριβῶς στὴν διάταξι τοῦ χώρου, τοῦ χρόνου καὶ τῆς κινητικότητος ὡς αἰτίας ἐτεροιώσεως (τρεῖς παράμετροι ποὺ ἀνήκουν στὴν Ἀπειρία, στὸ

ἀπροσδιόριστο Χάος τῆς «Ἐτέρας» Ἀρχῆς) ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ Πέρατος (ἐνὸς στατικοῦ, ἀμετάβλητου, καταυγάζοντος σημείου). Οἱ δύο πρῶτες ἀρχὲς τοῦ ὄντος εἶναι τὸ "Ἀπειρον ἀφ' ἐνός, μία θολὴ ἀπροσδιοριστία χώρου, χρόνου καὶ μεταβολῆς, ἡ μήτρα τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως ποὺ ἔχει ὅμως φυσικὴ ὄντότητα ἡ ἴδια ώς Μήτηρ (παραγωγὸς αἰτία) τοῦ φυσικοῦ ὄντος - καὶ τὸ Πέρας ἀφ' ἐτέρου, τὸ δρίζον αὐτὸ καθ' ἔαυτό, ἔνα σημεῖο ἀναφορᾶς βάσει τοῦ ὅποιου διατάσσεται χῶρος, χρόνος καὶ κινητικότης. [Τὴν θεμελίωση τῆς ἀναλύσεως αὐτῆς παρέχω στὴν προμνημονεύθεισα ἐργασία μου *Origin and Nature etc.*, εἰδικώτερα p. 135 sqq]. "Εχομε ἐδῶ τὴν ρίζα τῆς γεωμετρικῆς Κοσμογονίας ποὺ θὰ ἐπικρατήσῃ στὴν Πλατωνικὴ Ἀκαδημία τοῦ 4ου αἰῶνος.

Τὸ Πέρας, ώς στερεό σημεῖο συμπεπυκνωμένου πυρός, διατάσσει τὸ περὶ αὐτοῦ περικεχυμένο "Ἀπειρο (δυναμικὴ μήτρα χώρου, χρόνου καὶ πνευματικῆς ὕλης), δημιουργούμενου τοιουτορόπως ἐνὸς συντεταγμένου δυναμικοῦ πεδίου ποὺ ἀποτελεῖ τὴν Διακόσμητι, τὸν Κόσμο. Πρῶτα ἐναρμονίζονται τὰ πλησιέστερον κείμενα τμῆματα τοῦ Ἀπείρου, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ περατοῦσα καὶ περαιώνουσα δρᾶσις τοῦ Πέρατος ἐπεκτείνεται ἕως ὅτου ἀρμοσθῇ τὸ νῦν Σύμπαν ώς ὑλοχωρόχρονος μὲ ώρισμένη γεωμετρία, χρονικότητα καὶ δομὴ τοῦ εἶναι. Ἡ γένεσις τοῦ Κόσμου ἔχει ἀρχὴ καὶ μὲ τὶς τρεῖς θεμελιώδεις ἔννοιες τοῦ ὄρου. *Πρῶτον ἀρχὴ χρονική:* ἡ Ἀπειρία στερεῖται δομημένου χρόνου μὲ κατεύθυνσι (πρότερον καὶ ὕστερον) καὶ μετρησιμότητα (περιοδικότητα): ἡ ἀρχὴ τῆς δημιουργίας ἀποτελεῖ καὶ ἀρχὴ τοῦ χρόνου.[1] *Δεύτερον, ἀρχὴ τοπική:* ἡ διακόσμησις τοῦ Ἀπείρου ἀρχεται ἀπὸ τὴν γειτονία τοῦ ἐστιακοῦ σημείου - Πέρατος καὶ ἐπεκτείνεται μακρύτερα. Μία ἀρχικὴ Δίνη δημιουργεῖ περιστροφικὴ κίνησι περὶ τὸ Κέντρο - Πέρας, ἡ ὅποια παράγει ώρισμένη μετρικὴ τοῦ Χρόνου καὶ Χώρου μὲ δρᾶσι καταλαμβάνουσα ὅλο καὶ μεγαλύτερα τμῆματα τοῦ περιβάλλοντος Ἀπείρου (= ἀօριστίας Χώρου, Χρόνου καὶ "Υλῆς).[2] *Τρίτον, ἀρχὴ (αἰτιώδη)* τοῦ εἶναι: ἡ σύστασις καὶ διάρθρωσις τοῦ ὄντος κατὰ τὸν ἀπομερισμὸ γενῶν, εἰδῶν καὶ ἀτόμων προϋποθέτει προκοσμικές καταστάσεις ἀπολύτου (μὴ ἔξηρτημένου) Εἶναι, πρῶτες ἀρχὲς τῶν ὄντων.[3]

Ἡ ἀρχὴ τῆς κοσμικῆς γενέσεως εἶναι ἡ τριπλὴ ἀρχὴ (ὄντολογική, χρονική, χωρική) τῆς διακοσμήσεως. Κατὰ τὸν Πυθαγόρειο Δυϊσμό, ἡ

αἰτιώδης αὐτὴ ἔναρξις προέρχεται ἐκ τῶν Πρώτων Ἀρχῶν Πέρατος καὶ Ἀπείρου. Τὸ πᾶς ἀκριβῶς διενεργεῖται δι' αὐτῶν ἢ παράγεται ἐξ αὐτῶν, εἶναι δυσχερὲς πρόβλημα ποὺ ἐπισημαίνει ὁ Ἀριστοτέλης, παρέχων τρεῖς διαφορετικὲς προσεγγίσεις του (*Μεταφυσικὴ N*, 1091α13 = B26DK): φανερῶς γὰρ λέγουσιν (sc. οἱ Πυθαγόρειοι) ὡς τοῦ ἐνὸς συσταθέντος, εἴτ' ἐξ ἐπιπέδων, εἴτ' ἐκ χροιᾶς, εἴτ' ἐκ σπέρματος, εἴτ' ἐξ ὅν ἀποροῦσιν εἰπεῖν, εὐθὺς τὸ ἔγγιστα τοῦ ἀπείρου ὅτι εἴλητο καὶ ἐπεραίνετο ὑπὸ τοῦ πέρατος (cf. *op. cit.* 1080b16 = B9DK. Cf. *Περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν* 439α30; *Θεολογούμενα Ἀριθμητικά* p. 11. 8 de Falco; A. L. Pierris, *Origin etc.* p. 136). Τὸ “Ἐν εἶναι τὸ πρῶτο φυσικὸ (καὶ ἐκτατὸ) ὄν, τὸ «πρᾶτον ἀρμοσθὲν» κατὰ τὸν Φιλόλαο (B7 DK = Στοβαῖος, *Ἐκλογαὶ*, I, 21, 8 p. 189. 17 Wachsmuth). ‘Ο πρώιμος Πυθαγορισμὸς τοῦ βου π. Χ. αἰῶνος ἐξεφράζετο μὲ τὴν δυναμικὴ συμβολικὴ τοῦ σπέρματος, συνῳδὰ καὶ πρὸς τὸ βιολογικὸ ὑπόδειγμα τῆς συνουσίας ὡς θεμελιώδους παραγωγικῆς πράξεως. ‘Η ἐκροή τοῦ Φερεκύδους (7 B7 DK)^[4] καὶ ἡ ἔκροια τοῦ Ἀναξιμένους (14 B3 DK),^[5] ὅπως καὶ ἡ ἔκκρισις τῶν βασικῶν ἐναντιοτήτων ἐκ τοῦ Ἀναξιμανδρείου Ἀπείρου,^[6] ἀνήκουν εἰς τὸ αὐτὸ συλληπτικὸ πλαίσιο. Ἀποτελοῦν τὴν πρώτη κανονικότητα, γεννήτορα τοῦ Κόσμου καὶ τῆς Διακοσμήσεως ἐκ τῆς προϋπαρχούσης Ἀπείρου Ἀταξίας.

‘Ο δεύτερος Πυθαγόρειος τρόπος παραγωγῆς τοῦ πρώτου φυσικοῦ ὄντος ἀπὸ Πέρας καὶ Ἀπειρο κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη εἶναι ἐκ χροιᾶς. Ἀρχικὰ πρόκειται ἐπίσης γιὰ μία δυναμικὴ λογικομυθικὴ σύλληψι. Τὸ ἔστιακὸ σημεῖο ἀναλλοιώτου συμπεπυκνωμένου φωτὸς ποὺ ἀποτελεῖ τὸ Πέρας ἐν μέσῳ τοῦ ἀκαταστάτου χαώδους πνεύματος τῆς Ἀπειρίας, παράγει τὸ πρῶτον χρῶμα τὸ δόποῖο σπερματικὰ περιλαμβάνει ἥνωμένα τὴν ὄλοκληρία τῆς ἀπεριορίστου χρωματικῆς φαντασμαγορίας ποὺ διακρίνει τὴν κοσμικὴ ποικιλία εἰς μερικὰ ὄντα.^[7] ‘Η λογικομυθικὴ ἵδεα τοῦ χρώματος ὡς ἀρχῆς διαφοροποιήσεως τῶν φυσικῶν ὄντων μετηλλάγη κατὰ τὸν 5ο αἰῶνα π. Χ. εἰς τὴν ἐννοιολογικὴ ἀντίληψι τῆς ἐπιφανείας ὡς ὅρίου καὶ περιγράμματος ὅριζοντος τὴν συγκεκριμένη ὄντότητα. Τὸ χρῶμα χαρακτηρίζει τὴν ὅριακὴ ἐπιφάνεια τῶν πραγμάτων, συνιστᾶ γιὰ τὸν ὄφθαλμὸ τὸ ὅριο τῶν μερικῶν ὄντων, εἶναι κατὰ τοὺς κλασσικοὺς πυθαγορείους ἡ περιγράφουσα τὸ ὄν ἐπιφάνεια (Ἀριστοτέλης *Περὶ Αἰσθήσεως καὶ*

Αἰσθητῶν 439α30 = B42 DK: οἱ Πυθαγόρειοι τὴν ἐπιφάνειαν χροιὰν ἐκάλουν; cf. Θεολογούμενα Ἀριθμητικά p. 11. 8 de Falco).

* * *

‘Η προϊοῦσα μαθηματικοποίησις τῆς λογικομυθικῆς σκέψεως ποὺ ἔρμήνευσε τὴν χροιὰ διὰ τῆς ἐπιφανείας, ὡδήγησε τελικὰ στὴν γεωμετρικὴ θεωρία τῆς Κοσμογονίας. Τὸ φυσικὸ ὃν χαρακτηρίζεται οὐσιωδῶς ἀπὸ τὴν ὑπαρξὶ ἐν χώρῳ, εἶναι θεμελιωδῶς ἐκτατό. Ἐπὸ τὸ Σημεῖο - Πέρας καὶ τὴν ἀδιάρθρωτη χωρικότητα τῆς Ἀπειρίας γεννᾶται συγκεκριμένο φυσικὸ ὃν ὡς δομημένο σὲ ὥρισμένο γεωμετρικὸ χῶρο τρισδιάστατο ὃν (σῶμα). Τὸ φυσικὸ ὃν συνίσταται διὰ τῆς γεωμετρικῆς δομήσεως τοῦ χώρου. Οἱ ἀδιάρθρωτος χῶρος ἀποκτᾷ γεωμετρία, καὶ τοῦτο ἐδράζει τὴν ὑπόστασι τῶν πραγμάτων. Τὰ ὄντα ὑπάρχουν ὡς χωρικῶς ἐκτατὲς ὑποστάσεις συνιστάμενες εἰς συγκεκριμένες διαρθρώσεις τοῦ χώρου σύμφωνα πρὸς ὥρισμένους συνδυασμοὺς θεμελιωδῶν περατώσεων ἐπιφανείας. Ἡ κατεύθυνσις αὐτὴ τοῦ Πυθαγορισμοῦ τῶν κλασσικῶν χρόνων ἀνεπτύχθη κυρίως ὑπὸ τοῦ Ἀρχύτα^[8] καὶ τοῦ Τιμαίου.^[9]

‘Η ἐπιφάνεια ἀποτελεῖ τὸ ὅριον ἐνὸς ὥρισμένου χώρου (καὶ τοῦ καταλαμβάνοντος αὐτὸν σώματος). Ἡ ἐπιφάνεια ὅρίζει ἔνα συγκεκριμένο ὅγκο. Οἱ χωρικὸς (καὶ σωματικὸς) ὅγκος ὅρίζεται ἀπὸ τὴν περικλείουσα αὐτὸν καὶ ὁριοθετοῦσα ἐπιφάνεια - ὅριο. Οἱ ὅγκοι εἶναι λοιπὸν ὥρισμένοι σχηματισμὸι ὁριακῶν ἐπιφανειῶν. Στοιχεῖα τῶν ὅγκων ἐξ ὧν αὐτοὶ συνίστανται εἶναι ὥρισμένες «μονάδες» ἐπιφανείας. Τοιουτορόπως φθάνομε εἰς τὰ στοιχειώδη τρίγωνα τοῦ Τιμαίου (ἀπλούστατα σχήματα ἐπιφανείας), τὰ ὅποια συνδυαζόμενα κατὰ δεδομένους τρόπους ἀποτελοῦν τὰ πέντε κανονικὰ στερεομετρικὰ σχήματα (πυραμίς, κύβος, ὀκτάεδρο, εἰκοσάεδρο, δωδεκάεδρο) ποὺ συνιστοῦν ἀντιστοίχως τὰ τέσσερα φυσικὰ στοιχεῖα τοῦ Κόσμου, πῦρ, γῆ, ἀέρα, ὕδωρ καὶ τὴν οὐρανίο σύστασι τοῦ Παντός (Τίμαιος 53c-56c). Πρόκειται γιὰ τὸν τρίτο μνημονευόμενο τρόπο κατὰ Ἀριστοτέλη Πυθαγορείου παραγωγῆς τοῦ πρώτου φυσικοῦ σώματος, ἐξ ἐπιπέδων.

‘Η κλασσικὴ πυθαγόρειος ὑποδομὴ τῆς ἀντιλήψεως ἔχει ὡς ἔξης: Τὸ Πέρας - σημεῖο καὶ ἡ χαώδης διαστατότης τῆς Ἀπειρίας συζεύγνυνται, καὶ ἀπογεννᾶται τὸ σχῆμα: ρέον σημεῖο διαγράφον τροχιὰ

καὶ ἐπανακάμπτον εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν. Ἡ χύσις τῆς φεύγεως περατοῦται, ἀλλὰ δὲν αἴρεται παντελῶς. Ἐπειδή α) ἡ καμπύλη προϋποθέτει τὴν εὐθεῖαν (οὗσα ἀπόκλισις ἀπὸ αὐτῆς), β) πρώτιστο εὐθύγραμμο σχῆμα εἶναι τὸ τριγωνικόν (κάθε ἄλλο ἀνάγεται εἰς σύνθεσιν τριγώνων) καὶ γ) ἐπὶ κεφαλῆς τῶν τριγώνων εὑρίσκονται δύο ὁρθογώνια τρίγωνα, ἔνα ἰσοσκελές μὲν μοναδιαῖς πλευραῖς καὶ ἔνα ἑτεροσκελές μὲ τὴν ὑποτείνουσαν στὸν ἀπλούστατον λόγον τοῦ 2:1 ὡς πρὸς τὴν ἐλάσσονα πλευράν· διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς τὰ δύο αὐτὰ ὁρθογώνια τρίγωνα τίθενται ὡς ἀρχὴν ἐπιπέδου καὶ στερεοῦ σχήματος. Ὁ χῶρος καὶ κάθε στερεός σῶμα διαρθρώνεται δι' αὐτῶν.

Ἡ φυσικὴ πραγματικότης παράγεται μαθηματικά: αὐτὴ ἡ ταν ἥ κατάληξις τοῦ μαθηματικοῦ Πυθαγορισμοῦ τῶν κλασσικῶν χρόνων (παρὰ τὸν ὅποιον βεβαίως συμπαρεκτείνετο ἐν προσωρινῇ ὑφέσει ἥ Ἀκουσματικὴ Σχολὴ τῆς ἀρχαϊκῆς Ὀρθοδοξίας). Ἀκόμη καὶ ὁ Φιλόλαος ἔθυσε στὸν καινοτόμον δόγμα (cf. 44 A12 DK). Μετὰ τὸν Πλάτωνα κατέστη ἡ ἐπίσημος στάσις τῆς Ἀκαδημίας, ἐναντίον τῆς ὅποιας καταφέρεται διὰ αὐτὸν ἀκριβῶς ὁ Ἀριστοτέλης (*Μεταφυσικά* 992a32). Ὁ Σπεύσιππος ἴδιως ἐπέβαλε τὴν κατεύθυνσιν (Frgs. 28; 29a; 30; cf. 33; 42; 49 Tarán).

Ἄλλὰ μὲ τὴν Πυθαγόρειαν αὐτὴν ἀποδεδειγμένη ἔξελιξι ὁ Πλάτων εἶχε νὰ συμβιβάσῃ τὴν ἀνεξαρτήτων ἀνεπτυγμένην θεωρίαν τῶν ἴδεωδῶν αἰωνίων ἀρχετύπων τῆς φυσικῆς πραγματικότητος, τῶν ἀμεταβλήτων ὄντολογικῶν εἰδῶν τοῦ ἀεὶ φέροντος αἰσθητοῦ Κόσμου, τοῦ ὄντως ὄντος ἐναντίον τοῦ φαινομένου γίγνεσθαι. Ἡ θεωρία εἶχε Παραμενίδεια καὶ Ἐλεατικὴ καταβολή, πρὸς μόρφωσί της δὲ ὁ Πλάτων εἶχε τρέψει τὸν Σωκρατικὸν ἔλεγχο εἰς ἀναζήτησιν ὄντολογικῶν προϋποθέσεων. Ὁ συνδυασμὸς τοῦ κλασσικοῦ Πυθαγόρειου Μαθηματισμοῦ μὲ τὴν θεωρίαν τῶν Ἰδεῶν ἀποτελεῖ τὸ καίριο πρόβλημα τῆς Πλατωνικῆς Μεταφυσικῆς, ὅπως καταδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίμονη κριτικὴν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους. Τὰ περίφημα Ἀγραφα Δόγματα εἶναι ἀκριβῶς ἥ προσπάθεια ὠλοκληρωμένης καὶ συνεποῦς ἐπιλύσεως τοῦ ζητήματος.

* * *

Στὸν Τίμαιο τὸ θέμα ἀναδύεται ὁξύτερο, ἀκριβῶς λόγω τοῦ καθαρώ-

τερου Πυθαγορισμοῦ τοῦ ἔργου. Τὸ διπολικὸ πρότυπο ὄντος - γίγνεσθαι, παραδείγματος - μιμήματος, νοητοῦ - αἰσθητοῦ, ἀμεταβλήτου - ρέοντος κρίνεται ἀνεπαρκές (48E; cf. 27E-28A). Ἐπεισάγεται τρίτον τι, παρὰ τὸ παραδειγματικὸ ὃν καὶ τὸ γιγνόμενον, τὸ ἐνῷ γίγνεται τὸ γιγνόμενον. 50C: ...χρὴ γένη διανοηθῆναι τριτά, τὸ μὲν γιγνόμενον, τὸ δ' ἐνῷ γίγνεται, τὸ δ' ὅθεν ἀφομοιούμενον φύεται τὸ γιγνόμενον. 49E: ἐνῷ δὲ ἐγγιγνόμενα ἀεὶ ἔκαστα αὐτῶν (sc. τῶν φυσικῶν πραγμάτων) φαντάζεται καὶ πάλιν ἐκεῖθεν ἀπόλλυται etc. 52A: τρίτον δὲ αὖ γένος ὃν τὸ τῆς χώρας ἀεί, φθορὰν οὐ προσδεχόμενον, ἔδραν δὲ παρέχον ὅσα ἔχει γένεσιν πᾶσιν...πρὸς δὲ δὴ καὶ ὀνειροπολοῦμεν βλέποντες καί φαμεν ἀναγκαῖον εἶναι που τὸ ὃν ἄπαν ἐν τινι τόπῳ καὶ κατέχον χώραν τινά, τὸ δὲ μήτ' ἐν γῇ μήτε που κατ' οὐρανὸν οὐδὲν εἶναι. 52D: οὗτος μὲν οὖν δὴ παρὰ τῆς ἐμῆς ψήφου λογισθεὶς ἐν κεφαλαίῳ διδόσθω λόγος, ὃν τε καὶ χώραν καὶ γένεσιν εἶναι, τρία τριχῆ, καὶ πρὸν Οὐρανὸν γενέσθαι. Ἐκ τῶν τριῶν γενῶν τὰ δύο ἀποτελοῦν πρῶτες ἀρχὲς (λειτουργοῦντα ως πατήρ - ἡ Ἰδέα - καὶ μήτηρ - τὸ δεχόμενον, ὁ χῶρος) τὸ δὲ τρίτον, ἡ αἰσθητὴ ροή τῆς γενέσεως, εἶναι παράγωγον καὶ ἔκγονον (50D).

Ἡ σχέσις ἀεὶ ὄντος καὶ ρέοντος γίγνεσθαι συλλαμβάνεται ἀρχικὰ κατὰ τὸ πρότυπο παραδείγματος - μιμήματος (50C: ὅθεν ἀφομοιούμενον. 49E: φαντάζεται. 51B: μιμήματα. 51A: ἀφομοιώματα). Χρησιμοποιεῖται μάλιστα εἰδικώτερα ἡ παρομοίωσις πρὸς τὸ ὑλικὸ ἐκ τοῦ ὅποιου μορφοῦνται διάφορα σχήματα βάσει ἀρχετύπων μορφῶν, καὶ εἰς τὸ ὅποιο ἐπαναναλύονται, γιὰ νὰ ἐκφρασθῇ ἡ σχέσις τῆς δευτέρας Ἀρχῆς (τοῦ τρίτου γένους) πρὸς τὸ προϊὸν καὶ ἀποτέλεσμα (τὸ γιγνόμενον, ὁ αἰσθητὸς κόσμος), 50A-C Cf. εἰδικῶς 50C: ἔκμαγεῖον γὰρ φύσει παντὶ κεῖται (sc. τὸ τρίτον γένος). Ἡ ὁμοίωσις πρὸς τὸ παράδειγμα περιγράφεται καὶ ως ἐκτύπωσις (50C-D).

Ἄλλὰ τὸ πρότυπο τῆς Δευτέρας Ἀρχῆς ως Ὑλικοῦ ἔξ οὐ μορφοῦται καὶ εἰς ὃ ἀποτυποῦται τὸ μίμημα τῆς ἀρχετύπου Ἰδέας μεταλλάσσεται εἰς τὸ πρότυπο τῆς Δευτέρας Ἀρχῆς ως Κατόπτρου ἐπὶ τοῦ ὅποιου ἀπεικονίζονται οἱ Ἰδέες. Ἡ θεωρία τῆς Εἰκόνος προβάλλεται ως ἡ συνεπέστερη ἐκδοχὴ τῆς πλήρους ἀκοινωνῆσίας τοῦ φαινομένου καὶ αἰσθητοῦ πρὸς τὸν νοητὸ καὶ ὄντως ὄντα κόσμο. 52B-C: (ὑπὸ τὸ κράτος τῆς φαινομένης ἐντυπώσεως, τῆς ὀνειρώξεως, ὅτι τὸ ὑπάρχον πρέπει νὰ ὑφίσταται ἐν

χώρῳ, καὶ ὅτι τὸ ἔκτὸς τόπου εἶναι ὀνυπόστατον) οὐ δυνατοὶ γιγνόμεθα ἐγερθέντες διοριζόμενοι τάληθὲς λέγειν, ὡς εἰκόνι μέν, ἐπείπερ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἐφ' ᾧ γέγονεν ἔαντῆς ἐστιν, ἐτέρου δέ τινος ἀεὶ φέρεται φάντασμα, διὰ ταῦτα ἐν ἑτέρῳ προσήκει τινὶ γίγνεσθαι, οὐσίας ἀμωσγέπως ἀντεχομένην, ἢ μηδὲν τὸ παράπαν αὐτὴν εἶναι, τῷ δὲ ὄντως ὄντι βοηθὸς ὁ δι' ἀκριβείας ἀληθῆς λόγος, ὡς ἔως ἂν τι τὸ μὲν ἄλλο ἦ, τὸ δὲ ἄλλο, οὐδέτερον ἐν οὐδετέρῳ ποτὲ γενόμενον ἐν ἄμα ταῦτὸν καὶ δύο γενήσεσθον. Ἡ εἰκὼν εἶναι εἰκὼν τινος, ἐγγενῶς ἀναφέρεται εἰς ἔξωτερικὸν ὡς πρὸς αὐτὴν παράδειγμα τοῦ δποίου εἰκὼν εἶναι· ὡς ἐκ τούτου δὲν ὑφίσταται καθ' ἔαυτὴ ἄλλὰ ὅπως ἀναφέρεται εἰς ἄλλο τι, ἵτοι ὑφίσταται ἐν τινὶ ἄλλῳ. Ἐχει δύο ἀναφορές, μία πρὸς τὸ εἰκονιζόμενο παράδειγμα καὶ ἄλλη πρὸς τὸ κάτοπτρο εἰς τὸ δποῖο ἐνεικονίζεται. Τὸ ὄντως ὃν ἔξ ὄντιθέτου, ἀκριβῶς ὅπως δὲν εἶναι ἄλλου τινος, δὲν εἶναι δυνατὸν ἐπίσης νὰ γίνη καὶ ἐν τινὶ ἄλλῳ, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει τὸ αὐτὸ μοναδικὸ ἀρχετυπικὸ ὄντως ὃν θὰ ἥταν ἐν (καθ' ἔαυτό) καὶ δύο (ἐν τινὶ ἄλλῳ ἔκτὸς ἀπὸ καθ' ἔαυτό), ὅπερ ἀντιφατικόν. Οἱ Ἰδέες ἐπομένως δὲν κοινωνοῦν καὶ δὲν ἐνυπάρχουν στὸν χῶρο: ἀπλῶς κατοπτρίζονται ἐκεῖ.

Μεταξὺ τοῦ προτύπου τοῦ ἐκμαγείου καὶ τοῦ προτύπου τοῦ κατόπτρου, αἰωροῦνται οἱ προσφιλεῖς ἐκφράσεις τοῦ Τιμαίου πρὸς χαρακτηρισμὸ τῆς Δευτέρας Ἀρχῆς: Τὸ πανδεχὲς 51A, ἡ τὰ πάντα δεχομένη σώματα φύσις 50B, τὸ τὰ πάντα ἐκδεξόμενον ἐν αὐτῷ γένη 50E, ὑποδοχὴ αἰσθητοῦ 51A, ὑποδοχὴ γενέσεως 49A.

Πρὸς τὸ πρότυπο τοῦ ἐκμαγείου κλίνει τὸ πρότυπο τῆς τιθήνης, τῆς Τροφοῦ. 49A: ἡ δευτέρα ἀρχὴ εἶναι γενέσεως ὑποδοχή, οἷον τιθήνη. 52D εἶναι τιθήνη γενέσεως. Ἡ Τροφὸς τοῦ γίγνεσθαι δὲν εἶναι γυμνὸς χῶρος ὑποστασιοποιήσεως τῶν φαντασμάτων (ἀπεικονίσεων) τῶν Ἰδεῶν, ἄλλὰ παρέχει ὑλικὸ συστάσεως. Ἐτι περαιτέρω, ἡ δευτέρα ἀρχὴ ἔξομοιοῦται πρὸς τὴν Μητρότητα, ἀπήχησις ἀρχαϊκῶν τροπικοτήτων σκέψεως. Cf. 50C-D. Στὸ 51A ἀποκαλεῖται μήτηρ τοῦ γεγονότος δρατοῦ καὶ πάντως αἰσθητοῦ. Ἀλλὰ τὸ ὅτι συμπλεκτικὰ ἐκεῖ ἐπίσης ὀνομάζεται «καὶ ὑποδοχὴ», προσδιορίζει τὸν ἐννοούμενο ὑφειμένο ρόλο τῆς μητρότητος ὡς προγεννητικῆς τροφοῦ.^[10] Στὸν ἴδιο τὸν Τίμαιο υἱοθετεῖται ἡ καινοφανῆς στὸν ἐλληνικὸ χῶρο ἀντίληψις ὅτι τὸ ἀρχενικὸ σπέρμα περιλαμβάνει μικροῖς φατατα τὰ ὅποια τρεφόμενα ἐντὸς τῆς μήτρας ἀναπτύσσονται εἰς κανονικὰ ζῶα. 91C-D: μέχρι-

περ ἀν ἔκατέρων (sc. τῶν γεννητικῶν ὄργάνων τῶν δύο φύλων) ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ ἔρως ἔνδυνάζοντες, οἷον ἀπὸ δένδρων καρπὸν καταδρέψαντες, ὡς εἰς ἄρουραν τὴν μήτραν ἀόρατα ὑπὸ σμικρότητος καὶ ἀδιάπλαστα ζῶα κατασπείραντες καὶ πάλιν διακρίναντες μεγάλα ἐντὸς ἐκθρέψωνται καὶ μετὰ τοῦτο εἰς φᾶς ἀγαγόντες ζώων ἀποτελέσωσι γένεσιν. Ὁ Πλάτων φαίνεται νὰ ἀκολουθῇ τὴν θέσι τοῦ πυθαγορείου "Ιππωνος ἐν προκειμένῳ".^[11] Εἶχε ἐπίσης ἀποδεχθῆ τὴν 'Ιππώνεια θεωρία ὡς πρὸς τὴν μυελοεγκεφαλικὴ φύσι τοῦ σπέρματος (91A-B; cf. 73C; 74A; 86C. Cf. "Ιππων 38 A12 DK). Ἡ ἴδεα τῆς μητρότητος ὡς ἀπλῆς τροφοῦ ἦταν Αἴγυπτιακή.^[11] Συγκεκριμένα μάλιστα ἀνευρίσκεται ἀκριβῶς ἡ Πλατωνικὴ διάρθρωσις: τὸ παιδὶ ἐμπεριέχεται εἰς τὸ ἀνδρικὸ Σπέρμα καὶ δὲν συνίσταται στὴν γυναικείᾳ Μήτρα τὸ πρῶτον ἀπλῶς τρέφεται καὶ αὐξάνεται ἐκεῖ, ὅπως καὶ post partum (Cf. H. Bonnet, *Reallexicon der Aegyptischen Religionsgeschichte*, s. v. Weltbeginn p. 865a).

Τὰ πρότυπα τῆς Δευτέρας Ἀρχῆς ὡς Ἐκμαγείου, Τροφοῦ καὶ Μητρὸς (τὸ τελευταῖο ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν ἀποδυναμωμένη προαναφερθεῖσα ἔννοια) ἔχουν τὸ κοινὸ ὅτι ἡ Δευτέρα Ἀρχὴ προσφέρει εἰς τὴν Διακόσμησιν τὸ ὑλικὸ τῆς γενέσεως εἴτε παθητικώτερα (ὡς ἐκμαγεῖον) εἴτε ἐνεργητικώτερα (ὡς Τροφὸς καὶ, ἐντονώτερα, ὡς Μήτηρ). Ἀντιθέτως τὰ πρότυπα τοῦ κατόπτρου καὶ τοῦ χώρου παρέχουν ἀπλῶς ἔδρα ὑποστασιοποιήσεως τοῦ γίγνεσθαι χωρὶς νὰ συμπεριλαμβάνωνται εἰς τὸ γιγνόμενον καθ' ἑαυτό. Ἡ ἐπικαλούμενη ἔννοια τῆς ὑποδοχῆς (τοῦ γίγνεσθαι) καὶ τῆς δεξαμένης (τὸ γίγνεσθαι) μόνον ἐπιφανειακὰ καὶ φραστικὰ ἐπιλύει τὸ πρόβλημα λόγῳ τοῦ διφορουμένου της. Μὲ τὴν Ἀριστοτελικὴ ὁρολογία, ἡ σύγχυσις ἔγκειται εἰς τὴν ἔλλειψι ἐπαρκῶς διαρθρωμένης ἔννοίας τοῦ *substratum*, τοῦ ὑποκειμένου ἐξ οὗ, ἐνυπάρχοντος εἰς τὸ προϊὸν, τὸ προϊὸν συνίσταται. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐπισημαίνει τὸ πρόβλημα αὐτὸ τοῦ *Timaion* στὸ Περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς B, 329a 13-24: ὡς δ' ἐν τῷ *Timaio* γέγραπται, οὐδένα ἔχει διορισμόν. Οὐ γὰρ εἴρηκε σαφῶς τὸ πανδεχές, εἰ χωρίζεται τῶν στοιχείων, οὐδὲ χοηται οὐδέν (i. e. δὲν ἔχει λειτουργικὴ θέσι στὸ σύστημα τοῦ *Timaion* ἡ θέσις ὅτι προϋπάρχει τι τοῦ Κόσμου οἷον ὁ χρυσὸς τῶν χρυσῶν σωμάτων, 50A-C), φήσας εἶναι ὑποκείμενόν τι τοῖς καλουμένοις στοιχείοις πρότερον, οἷον χρυσὸν τοῖς ἔργοις τοῖς χρυσοῖς...,^[12] ἀλλὰ τῶν στοιχείων ὅντων στερεῶν μέχρι ἐπιπέδων

ποιεῖται τὴν ἀνάλυσιν, ἀδύνατον δὲ τὴν Τιθήνην καὶ τὴν ὑλην τὴν πρώτην τὰ ἐπίπεδα εἶναι. Ἡ ὑποκειμένη ὑλη τῶν στοιχείων κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ ἔκμαγείου πρέπει νὰ εἶναι στερεὰ καὶ αὐτὴ (τριδιάστατα ἐκτατή), ἐνῷ τὰ συστατικὰ τοῦ Κόσμου καὶ τῶν κοσμικῶν φυσικῶν στοιχείων κατὰ τὸ πρότυπο τοῦ χώρου εἶναι ἐπίπεδα στὸν Τίμαιο.[13]

* * *

Γιὰ τοὺς κλασσικοὺς Πυθαγορείους βεβαίως, ποὺ δὲν ἔχουν μία ἀνεξάρτητο ὄντολογικὴ θεωρία Ἰδεῶν καὶ Μιμημάτων, τὸ πρόβλημα δὲν ὑφίσταται. Ὁ διαρθρωμένος κατὰ ὥρισμένη γεωμετρία χῶρος εἶναι τὰ ὄντα, καὶ δὲν χωρεῖ ἀπλῶς τὰ ὄντα, εὑρίσκοντα μόνον θέσι εἰς αὐτόν.[14] Ἡ ἀντίληψις αὐτὴ εἶχε στὴν ἀρχαϊκὴ ἐποχὴ φυσικώτερο βάθρο καὶ περιεχόμενο. Χῶρος, χρόνος καὶ (πνευματικὴ) ὑλη συνυφίστανται κατὰ τὸν πρώτο Πυθαγορισμό, ὅπως προανελύσαμε. Ἀνήκουν, ὑπὸ τὴν χαώδη κατάστασι των, στὴν Ἀπειρία, καὶ συνιστοῦν, περατούμενα, τὴν Διακόσμησι τοῦ Σύμπαντος. Δὲν ὑπάρχει χῶρος ὡς κενό, ἀλλὰ ὡς τόπος πνοῆς πνεύματος· οὔτε χρόνος χωρὶς κινούμενο, ἀλλὰ μόνον ὡς χρονικὴ διάρκεια περιοδικοῦ φεύγοντος πνεύματος. Χῶρος, Χρόνος καὶ Πνεῦμα παρέχουν, ὡς ἀπειρία, τὴν ὑλη τῆς Διακοσμήσεως.

Στὸν Τίμαιο ὅμως ἡ προσληφθεῖσα διάκρισις ὄντων καὶ φαινομένων δὲν ἐπιτρέπει τὴν πλήρη κλασσικὴ πυθαγόρειο μαθηματικοποίησι τῆς φυσικῆς πραγματικότητος. Ἐτσι προκαλεῖται πρῶτον ἡ ἐπισημανθεῖσα σύγχυσις τῶν ὑποδειγμάτων Δευτέρας Ἀρχῆς. Περαιτέρω, δεύτερον, ἀναφύεται τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως τῆς κινητικότητος πρὸς τὴν Δευτέρα Ἀρχή. Τόσο ὁ Μονισμὸς τοῦ Σκότους, ὃσο καὶ ὁ πρώτος Πυθαγόρειος Δυϊσμὸς συνέδεε Κίνησι καὶ Ἀπειρία: ὁ δυναμισμὸς τῆς κινητικότητος φέρεται στὴν χαώδη γονιμότητα τῆς Ἀπειρίας. Ἀλλὰ ἡ ὑποδοχὴ (εἴτε ὡς ἔκμαγείον εἴτε ὡς χῶρος) ἔχει ὡς οὐσιῶδες γνώρισμα τὴν δεκτικότητα (εἴτε ὡς ἐτοιμότητα μορφώσεως καὶ ἀποτυπώσεως εἴτε ὡς χωρητικότητα σωμάτων - φυσικῶν ὄντων), πρὸς τὴν ὃποια ὁργασμὸς κινητικότητος εἶναι ἀλλότριος. Ἀπουσία κινητικότητος καὶ μεταβλητότητος ὅμως, ἔλλειψις δυναμισμοῦ καὶ ἀπόλυτος παθητικότης ἀφαιροῦν ἀπὸ τὴν Δευτέρα Ἀρχὴ τὴν δυνατότητα ἐμποδισμοῦ, παρακαλύσεως, καταστρατηγήσεως ἢ ἀποπροσανατολισμοῦ τῆς κοσμοποι-

ητικῆς καὶ ἀρμονιζούσης δραστηριότητος τῆς Πρώτης Ἀρχῆς, μὲ συνέπεια ἡ κοσμικὴ ἀτέλεια στὰ μέρη νὰ μένῃ ἀνεξήγητος ἢ νὰ πρέπῃ νὰ ἀποδοθῇ εἰς αὐτὴν τὴν οὐσία, δύναμι ἢ ἐνέργεια τῆς πρώτης ἀνεναντιώτου Ἀρχῆς. Ἡ προσπάθεια συγκερασμοῦ δύο ἀντίθετων ἀπαιτήσεων, τῆς ἀνενεργοῦ παθητικότητος τῆς ὑποδοχῆς μὲ τὴν ἀντίξοο παρενέργεια τοῦ ὑλικοῦ ὑποδοχόρου, εἶναι ἔκδηλη στὸν *Τίμαιο*, ἵδιαίτερα ἐκεῖ ὅπου ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς χαώδους καταστάσεως πρὸ τῆς κοσμοποιίας, «πρὸν οὐρανὸν γενέσθαι» (52D). Τὸτε ὑφίστατο τὸ ὄντως ὄν (ὅ κόσμος τῶν Ἰδεῶν - ἀρχετύπων τῆς φύσεως), ἡ χώρα καὶ τὸ χάος τοῦ γίγνεσθαι (*ibid.*). Τὸ ἐρώτημα εἶναι γιατὶ τὰ ἀρχέτυπα δὲν ἀπεικονίζοντο ἐν κόσμῳ στὴν χώρα, ἀφοῦ καὶ αὐτὰ εἶναι ἀΐδες καὶ ἀμετάβλητες οὐσίες σὲ ἐναρμόνιο συνύπαρξι, καὶ ἡ χώρα εἶναι ἀπλῇ δεκτικότης κατοχῆς, τόπος καὶ χῶρος καταλήψεως χωρὶς ἀντίστασι. Ὁ Πλάτων διστάζει νὰ ἀκολουθήσῃ πλήρως τὸν Ἀρχύτα καὶ τὶς τελευταῖς πυθαγόρειες ἐξελίξεις τῆς «Μαθηματικῆς» Σχολῆς οἱ ὅποιες ἀρνοῦνται ἐγγενῆ κινητικότητα στὴν Δευτέρᾳ Ἀρχή. Ἡ διατύπωσις ὅμως στὸ καίριο χωρίο τοῦ *Τιμαίου* (52D sqq.) εἶναι Ἀρχύτειος. Ἐπειδὴ ἀποτυποῦνται ἐπάνω στὴν χώρα διάφορες οὐσίες, αὐτὴ πληροῦνται ἀπὸ ἀνόμοιες καὶ μὴ ἰσορροπούσες δυνάμεις, καθισταμένη ἀνώμαλος καὶ ἐτεροδιαρήγοντα συνεπείᾳ τῆς ἀνωμαλίας αὐτῆς κινεῖται μὲν ὑπὸ τῶν ἀποτυπώσεων καὶ, κινούμενη, κινεῖ αὐτές, κατὰ κύκλον ἀλληλεπενεργείας. Σειομένων τῶν ἀποτυπώσεων, καὶ οίονεὶ λικμωμένων, διαχωρίζονται καθ' ὅμάδας ὅμοιοτήτων, πάντως ὅμως ἐν ἀταξίᾳ καὶ ἀκοσμίᾳ μέχρι ἐνάρξεως τῆς δημιουργικῆς κοσμοποιητικῆς, «διακοσμητικῆς» διαδικασίας.^[15] Ἡ προτέρα κατάστασις χαρακτηρίζεται ἀπὸ «τὸ τῆς παλαιᾶς ἀναρμοστίας πάθος» (*Πολιτικός* 273C), ὅπου ὅλα εἶναι διαλελυμένα «εἰς τὸν τῆς ἀνομοιότητος ἀπειρον ὄντα πόντον» (*ibid.* 273D), ἀναμφίλεκτες παλαιοπυθαγόρειες ἔννοιες καὶ πραγματικότητες.

Τὸ ἐγχείρημα ὅμως ἐξηγήσεως καὶ αἰτιολογίας τῆς κινητικότητος (καὶ μάλιστα τῆς προκοσμικῆς ἀτάκτου) στὸν *Τίμαιο* χωλαίνει, ὅπως εἶχε ἥδη παρατηρήσει ὁ Εὔδημος (Fr. 60 Wehrli). *Πρῶτον*, ἡ ἀνωμαλία δέν εἶναι ἐγγενῆς ἴδιότητος τῆς Δευτέρας Ἀρχῆς ἀλλά προέρχεται ἀπό τὴν δρᾶσι τῆς πρώτης ἀπ' αὐτῆς δεύτερον, ἡ ἀνομοιότης, ἀνισότης, ἀνισορροπία καὶ ἀνωμαλία τῆς ὑποδοχῆς δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὴ κινητικότης. Ἡ ὑποδοχὴ φαίνεται νὰ κινεῖται^[16] ὑφισταμένης κινήσεως ἐν

αύτῇ, καὶ ὅχι ἐμφιλοχωρούσης ἀπλῶς ἀνωμαλίας ἢ τῶν τοιούτων. Ἡ κινητικότης χρακτηρίζει αὐτὴν καθ' ἔαυτὴν τὴν ἀοριστίαν τῆς Ἀπειρίας ἀμέσως, καὶ ὅχι διαμέσως μέσῳ τῆς ἀνισότητος.[17] Τὸ ἀόριστον, ὡς ἀτελές, γίγνεται καὶ δὲν εἶναι, συνεπῶς κινεῖται ἔγγενῶς. Ὁ Εὔδημος πιστεύει ὅτι (παρὰ τὴν διατύπωσι τοῦ *Τιμαίου*) ἡ γνησία Πλατωνικὴ ἄποψις εἶναι ὅτι μέγα καὶ μικρόν, ἀνώμαλον, ἀνισον καὶ τὰ παρόμοια, μὴ ὃν καὶ κινητικότης συνιφίστανται καθ' ἔαυτὰ ἐν ἀπειρίᾳ (ἐν τῷ ἀορίστῳ), ἄποψι τὴν ὅποιαν ἐπικροτεῖ.[18] Ἀλλὰ δὲν ἀποδέχεται τὴν Ζωροαστρικὴν ἐκδοχὴν τοῦ Δυϊσμοῦ, ὡς διαπάλης Ἀγαθοῦ καὶ Κακοῦ, ἥ, ὑπὸ Ἑλληνικὴν φρασεολογία, ὡς ἀγεφυρώτου ἐναντιώσεως καὶ ἀτελευτήτου μάχης μεταξὺ Τάξεως καὶ Ἀταξίας.[19] Συμμερίζεται βεβαίως κατ' αὐτὸν τὴν Ἀριστοτελικὴν ἄποψι περὶ τῆς ὕλης ὡς δυνάμει μεμορφωμένης, ὡς ὀρεγομένης ἐνδογενῶς μορφὴν καὶ ὅχι ἀμορφίαν, κόσμον καὶ ὅχι ἀκοσμίαν. Ὅπάρχει ὅμως ἐπίσης ἰσχυρὸν ἀρχαϊκὸν βίωμα ὑποκείμενον ἥ χαώδης ἀταξία τῆς Δευτέρας Ἀρχῆς δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ὑφέσεως ἀλλὰ ὑπερορεσμοῦ δυνάμεως: εἶναι ὑπεργονιμότης καταστρέφουσα διηνεκῶς τὰ διημιουργούμενα λόγω ἀνεξαντλήτου παραγωγῆς ἀδιαλείπτως νέων μορφῶν. Ἡ Ἀπειρία δὲν εἶναι Κακότης, ἀλλὰ πλησμονὴ Δυνάμεως ὑπερπληρωματική. Χρειάζεται ἥ δέσις τῆς χύσεως, ἥ σύρρευσις τῆς ἀναβλύσεως, ἥ ἐστίασις τοῦ ἀχαλίνωτου δυναμισμοῦ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἀρμονικοῦ Διακόσμου.

* * *

Ο Πλάτων στὸν *Τίμαιο* εὑρίσκεται ὑπὸ τὸ κράτος ἀντιπαλαιουσῶν κατευθύνσεων. Ἀφ' ἐνὸς δ Πυθαγόρειος κλασσικισμὸς μετήλλαξε τὴν Δευτέραν Ἀρχὴν εἰς χῶρον (πεδίον γεωμετρικῶν διαρθρώσεων) ἀποξενῶν αὐτὴν ἀπὸ τὸν ἀρχαϊκὸν φυσικὸν δυναμισμὸν τῆς (συνυπόστασις χώρου - χρόνου - πνεύματος). Ἀφ' ἑτέρου ἥ ἔξειλιγμένη Παρμενίδειος «λογικὴ» ὁντολογία ἔξαιρεσε ἀπὸ τὸν Κόσμο τοῦ ὄντως ὄντος τὴν κινητικότητα, ἀτακτονήν της ρυθμικής. Ο δργασμὸς τῆς κινητικότητος ἐπομένως δὲν μπορεῖ κανονικὰ νὰ ἀποδοθῇ οὕτε στὴν Πρώτη οὕτε στὴν Δευτέραν Ἀρχή. Αὐτὸν γίγνεσθαι μένει κατά βάσιν ἐκκρεμὲς καὶ ἀνεξήγητο ὡς γίγνεσθαι, ἀφοῦ καμμία προοβολὴ ἥ ἀποτύ-

πωσις ἡ ἀπεικόνισις τοῦ ὄντως ὄντος στὴν χώρα δὲν συνεπάγεται καθ' ἑαυτὴ τὴν κατακλυμακὴ κινητικότητα τοῦ προκοσμικοῦ Χάους. Ἡ προβολὴ τοῦ ἀμεταβλήτου στὸ ἀμετάβλητο θὰ ἴσορρόπει ἀναγκαίως. Ἡ κινητικότης τοῦ γίγνεσθαι πρέπει δυϊστικὰ νὰ ὀφείλεται στὴν μία ἡ τὴν ἄλλη ἐκ τῶν δύο ἀρχῶν ἀπὸ τὶς ὅποιες παράγεται· φαίνεται ὅμως νά μένῃ ἀδιάρθρωτο τὸ πᾶς, ἡ νὰ ἀπαιτῇ καὶ τρίτη ἀρχή. Τὸ σύστημα τοῦ *Τιμαίου* εἶναι ἔνα μεταβατικὸ στάδιο ἀπὸ τὸν ἀρχαϊκὸ Πυθαγορισμό, μέσω τῶν κλασσικῶν μετεξελίξεών του, πρὸς τὴν Ἀριστοτέλειο σύνθεσι καὶ ἀργότερα, τὸν Μέσο Πλατωνισμό.

Ἡ μεταβατικότης τοῦ *Τιμαίου* ἐκδηλοῦται καὶ στὴν ἀδιάρθρωτο ὄντολογικὰ θέσι τὴν ὅποιαν καταλείπει στὸν Δημιουργό (28C καὶ 53B).^[20] Ὁ Ἀριστοτέλης ἐμφατικὰ ἀποδίδει στὸν Πλάτωνα χρῆσι δύο μόνον αἰτιῶν, τοῦ μορφικοῦ καὶ τοῦ ὑλικοῦ κατὰ τὴν ὁρολογία του, πρᾶγμα ποὺ συνάδει πρὸς τὶς ἀρχὲς τοῦ Δυϊσμοῦ. *Μεταφυσικά* 988a 8-10: φανερὸν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι δυοῖν αἰτίαιν μόνον κέχρηται, τῇ τε τοῦ τί ἐστι, καὶ τῇ κατὰ τὴν ὕλην. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιεὺς ἐπισημαίνει τὴν μαρτυρία τοῦ *Τιμαίου* σχολιάζων τὴν οητὴ δήλωσι τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἐπεξηγεῖ ὅτι στὴν ἐπιστημονικὴ διδασκαλία του ὁ Πλάτων (ὅπως κατ' ἔξοχὴν στὸ *Περὶ τάγαθοῦ*, τὸ ὅποιο ἀποτελεῖ τὴν κλεῖδα τῆς Πλατωνικῆς ἐρμηνευτικῆς) ὅπου ex professo ἀντιμετωπίζει τὸ ζήτημα τῶν Ἀρχῶν καὶ Αἰτίων τῆς πραγματικότητος, δὲν προσδιορίζει παρὰ τὸν πόλον τοῦ Δυϊσμοῦ (*Περὶ τάγαθοῦ* Fr. 4 p. 119 Ross). *Ποιητικότης* εἶναι αὐτὴ ἡ ἐνεργητικότης τοῦ *Πρώτου Αἰτίου* (καὶ αὐτῶν ποὺ σὲ κάθε πεδίο ἐπέχουν τὴν θέσι Πρώτης Ἀρχῆς). Τὸ Πέρας περατοῖ ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του καὶ δὲν χρειάζεται ἄλλη διάφορη αἰτία γιὰ νὰ ἀσκήσῃ τὴν περαιώνυσα δραστηριότητά του. *Δημιουργικὴ* τοῦ *Κόσμου* εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχὴ τῆς *Κοσμικῆς Τάξεως*^[21]. Ἐν τέλει καὶ κατὰ βάθος ὁ Πλάτων εἶναι ἔνας κλασσικὸς Πυθαγόρειος, καὶ κλασσικὸς Πυθαγορισμὸς ἦται πιθανοφία τῆς Ἀρχακὲ -Ἀκαδημῆς. [22].

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- [1] «Πρὸ» τῆς ἐνάρξεως τοῦ χρόνου ὑπάρχει ἀόριστος χρονικότης, συγκεχυμένη διάρκεια χωρὶς κατεύθυνσι καὶ μέτρο. Πρὸς δρισμὸ τοῦ χρόνου ἀπαιτεῖται μία πρώτη κανονικότης, μία πρώτη περιοδικότης. Περιοδικότης ὅμως συνυφίσταται μὲ ἐπαναλαμβανόμενη κίνησι, ἐπομένως καὶ μὲ διατεταγμένο χῶρο. Χῶρος, Χρόνος καὶ Ὁντότης (‘Υλικὸ) συνδιατάσσονται ἐν ταυτῷ. Διὰ αὐτὸν τὸν λόγο οἱ Πυθαγόρειοι ἔταύτιζαν συμβολικὰ τὸν (περιστρεφόμενο) Οὐρανὸ μὲ τὸν Χρόνο (v. τὴν ἐργασία μου *Origin etc.* p. 137 sq. nn. 90-4) καὶ τὸν Χρόνο μὲ τὴν παγκόσμια Ψυχὴ ὡς ἀρχὴ τῆς κινητικότητος (v. *op. cit.* p. 138 καὶ n. 96 *ad fin.*).
- [2] Τὸ μέτωπο τῆς διαδόσεως τῆς Τάξεως εἶναι τὸ δριο μεταξὺ Κόσμου καὶ ἔξωθεν περικεχυμένης Ἀπειρίας, εἶναι δὲ ἔσχατος Οὐρανός. Ἡ ἴδεα τῆς μορφολογικῆς ἀναπτύξεως τοῦ Σύμπαντος ἀπὸ τῆς ἐστίας πρὸς τὴν περιφέρεια, συμπαρακολουθούσης τὴν χρονολογικὴ ἔξέλιξι τοῦ Κόσμου, ἐκφράζει ἐμφατικὰ τὸ ὑποκείμενο ἐμβρυογενετικὸ ὑπόδειγμα τῆς Κοσμικῆς γενέσεως. Ἡ Διακόσμησις συλλαμβάνεται καὶ ἀναπτύσσεται ὡς ἔμβρυο εἰς τὸν μητρικὸν κόλπον τῆς Ἀπειρίας. Ἡ ἀντίληψις τῆς διαδοχικῆς μορφώσεως τῶν ζωϊκῶν μερῶν ἐν εἴδει δικτύου πλοκῆς εἶναι ὀρφικὴ (ΟΦ 26 Ἀριστοτέλης, *Περὶ ζώων γενέσεως* B, 734α16. Cf. τὰ ὀρφικὰ ἔργα *Δίκτυον* καὶ *Πέπλος*, Kern p. 297 καὶ 314. Cf. τὴν μελέτη μου *Origin etc.* n. 50).
- [3] Κατὰ τὴν Πυθαγόρεια δυϊστικὴ Κοσμογονία πρόκειται γιὰ τὸ Πέρας καὶ τὸ Ἀπειρο, τὸ δίπολο τῆς αἰτιώδους ἐξηγήσεως τοῦ Κόσμου. Περὶ τῆς θέσεως τοῦ Δυϊσμοῦ αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ ἀρχεγόνου Μονισμοῦ τοῦ Σκότους, v. προηγούμενο παράρτημα.
- [4] Εἰς τὸ παραδεδομένο ὡς τοῦ Γαληνοῦ ἔργο *Πρὸς Γαῦρον περὶ τοῦ πᾶς ἐμψυχοῦνται τὰ ἔμβρυα ἀναφέρονται οἱ ἐξῆς συνοικεώσεις πρὸς «τὰς Πυθαγόρου ὑπονοίας», δηλαδὴ πρὸς τὴν ἀρχικὴ μορφὴ τοῦ Πυθαγορισμοῦ στὴν ἀρχαϊκὴ περίοδο (p. 34. 26 sqq. Kalbfleisch): κἀνταῦθα πολὺς ὁ *Νουμήνιος* καὶ οἱ τὰς Πυθαγόρου ὑπονοίας ἐξηγούμενοι, καὶ τὸν παρὰ μὲν τῷ Πλάτωνι ποταμὸν Ἀμέλητα (*Πολιτεία* X 621Α), παρὰ δὲ τῷ Ἡσιόδῳ (cf. *Θεογονία* 361, 383 sqq., 776 sqq.)*

καὶ τοῖς Ὀρφικοῖς (Cf. OF 295; 125; 49. 26; 25; Ὀρφικοὶ Ὑμνοι 69. 4; Εὐχὴ πρὸς Μουσαῖον 29), παρὰ δὲ τῷ Φερεκύδῃ τὴν ἐκροήν ἐπὶ τοῦ σπέρματος ἐκδεχόμενοι.

- [5] Ἐπὸ τοὺς Diels - Kranz τὸ χωρίο θεωρεῖται κακῶς ψευδεπίγραφο. Περιέχει γνήσια πρωτογενῆ στοιχεῖα ὑπὸ ὑστεροῦ καὶ ἀδέξιο ἔνδυμα. Ἡ ἐκροια εἶναι ἡ ἐστιαζομένη καὶ κατευθυνομένη ροή τοῦ ἀέρος, γεννήτρια τῶν ὅλων. Συνδυάζεται ἄπταιστα πρὸς τὴν ἐκκρισιν τοῦ Ἀναξιμάνδρου.
- [6] 12A9 (p. 83. 11 DK); A10 (p. 83 34 DK); A16 (p. 85 36 DK) etc.
- [7] Ὁ Ἀπίων (OF 56 Κλήμης Ρωμαῖος, Ὀμιλίαι, VI, 5) χρησιμοποιεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ φοῦ τοῦ παγωνιοῦ. Ἡ ἐμφασις εἰς τὰ χρώματα μαρτυρεῖ τὴν ἀρχαϊκὴν πυθαγόρεια καταγωγὴν τοῦ ὑστεροῦ οἰκοδομήματος:... ἡ ὑλὴ ἀπασα ὥσπερ φὸν τὸν πάντα περιέχοντα σφαιροειδῆ ἀπεκύνησεν οὐρανόν· ὅπερ κατ' ἀρχὰς τοῦ γονίμου μυελοῦ πλήρες ἢν ὡς ἀν στοιχεῖα καὶ χρώματα παντοδαπὰ ἐκτεκεῖν δυνάμενον καὶ ὅλως παντοδαπὴν ἐκ μιᾶς οὐσίας καὶ χρώματος ἐνὸς ἔφερε τὴν φαντασίαν. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ τοῦ τὰ ὁμοίατι ἐν μὲν τοῦ φοῦ χρῶμα δοκεῖ, δυνάμει δὲ μυρία ἔχει ἐν ἑαυτῷ τοῦ μέλλοντος τελεσφορεῖσθαι χρώματα, οὗτως καὶ τὸ ἐξ ἀπείρου ὑλῆς ἀποκυνηθὲν ἐμψυχον φὸν ἐκ τῆς ὑποκειμένης καὶ ἀεὶ ζεούσης ὑλῆς κινούμενον παντοδαπὰς ἐκφαίνει τροπάς etc. Cf. τὴν ἐργασία μου Origin etc. p. 136 sq.
- [8] Εἶναι ἵδιως χαρακτηριστικὸς ὅτι τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα τοῦ Ἀρχύτα ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν Ἀρμονική, τὴν μαθηματικοίησι δηλαδὴ τῆς ἀκουστικῆς ἀρμονίας (47B 1-2; A16-19b DK). Τὰ Μαθηματικὰ εἶναι «ἀδελφὰ» μαθήματα, γνώσεις, διότι περιστρέφονται περὶ τὰ δύο πρώτιστα εἴδη τοῦ ὄντος, ἀριθμὸν καὶ μέγεθος (χωρικὴ ἔκτασι): ταῦτα γὰρ τὰ μαθήματα δοκοῦντι ἦμεν ἀδελφεά· περὶ γὰρ ἀδελφεὰ τὰ τοῦ ὄντος πρώτιστα δύο εἴδεα τὰν ἀναστροφὰν ἔχει (B1 p. 432. 7-9 DK). Οἱ ἐπιδόσεις τοῦ Ἀρχύτα στὴν ἀνωτέρα γεωμετρία εἶναι μαρτυρημένες (cf. A 14-15). Ἐθεώρει ὅτι ἡ κινητικότης καὶ μεταβλητότης δὲν ἀνήκουν στὴν δεύτερη Ἀρχὴ τῆς Ἀπειρίας αὐτὴ καθ' ἑαυτή, ἀλλὰ εἶναι ἀποτέλεσμά της· ἡ δεύτερη Ἀρχὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ μαθηματικὴν ἀπροσδιοριστία: τὸ μέγα καὶ μικρόν, τὸ

ἀνώμαλον, τὸ μὴ ὃν ώς μὴ ὃν ὥρισμένον κ. λπ. A23, ἀπὸ τὸν Εὔδημο, Fr. 60 Wehrli. Ὁ Εὔδημος ἀντελαμβάνετο τὴν Ἀρχύτειο θέσι ώς ἀπόκλισι ἀπὸ τὴν παλαιὰ Πυθαγόρειο, τὴν ὅποια κατ' αὐτὸν ἡκολούθει ὁ Πλάτων, δτὶ ἡ ἀօριστία ἀναφέρεται βασικὰ εἰς τὴν κίνησι: Πλάτων δὲ τὸ μέγα καὶ μικρὸν καὶ τὸ μὴ ὃν καὶ τὸ ἀνώμαλον καὶ ὅσα τούτοις ἐπὶ ταυτὸ φέρει τὴν κίνησιν λέγει. Φαίνεται δὲ ἄτοπον αὐτὸ τοῦτο τὴν κίνησιν λέγειν· παρούσης γὰρ δοκεῖ κινήσεως κινεῖσθαι τὸ ἐν ᾧ, ἀνίσου δὲ ὅντος ἡ ἀνωμάλου προσαναγκάζειν δτὶ κινεῖται, γελοῖον· βέλτιον γὰρ αἴτια λέγειν ταῦτα ὥσπερ Ἀρχύτας. Καί: τὸ δὲ ἀόριστον καλῶς ἐπὶ τὴν κίνησιν οἱ Πυθαγόρειοι καὶ ὁ Πλάτων ἐπιφέρουσιν (οὐ γὰρ δὴ ἄλλος γε οὐδεὶς περὶ αὐτῆς εἴρηκεν)· οὐ γὰρ ὥρισται [οὐκ ἔστιν] καὶ τὸ ἀτελὲς δὴ [καὶ τὸ] μὴ ὃν γίνεται γάρ, γινόμενον δὲ οὐκ ἔστι. (Ἡ ἀπάλειψις τοῦ «οὐκ ἔστιν» ἔγινε ἥδη στὴν ἔκδοσι Aldina. Ἡ δεύτερη ἐμφάνισις τοῦ «καὶ τό» εἶναι λανθασμένη ἐπανάληψις τῆς ἀμέσως προηγουμένης λόγω μὴ κατανοήσεως τῆς κομματικῆς ἐκφορᾶς τοῦ λόγου). Ἡ κριτικὴ τοῦ Εὔδημου ἀπευθύνεται καὶ στὸν Πλατωνικὸ Τίμαιο, ὅπως θὰ φανῇ κατωτέρω.

- [9] Τὸ δτὶ ὁ Τίμαιος ἡκολούθει τὴν Ἀρχύτειο κατεύθυνσι συνάγεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν συμμετοχή του στὸν Πλατωνικὸ Τίμαιο (cf. 49 A1 DK). Ὁ Ἀριστοτέλης συνεθεώρει καὶ συνεδύαζε τὴν διδασκαλία τοῦ πλατωνικοῦ διαλόγου πρὸς τὰ Ἀρχύτεια δόγματα: συνέγραψε βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλο «Τὰ ἐκ τοῦ Τιμαίου καὶ τῶν Ἀρχυτείων» ἢ «Ἐκ τῶν Τιμαίου καὶ Ἀρχύτου» (49 A2 DK). Πιθανῶς, ὅπως εἰκάζεται εἰς DK loc. cit., πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιτομὴ τοῦ Πλατωνικοῦ Τιμαίου περὶ τῆς ὅποιας ὅμιλεi ὁ Σιμπλίκιος (*ibid.*). Ὁ Ἀριστοτέλης θὰ ἀνῆγε τὴν Πλατωνικὴ ἀνάλυσι εἰς τὸ πυθαγόρειο πρότυπο τῆς Σχολῆς τοῦ Ἀρχύτα (καὶ τοῦ Τιμαίου).
- [10] V. *Excursus I-B*, Patriarchalism and Maternal Contribution in Procreation, στὴν μελέτη μου *Hellenistic Philosophy: Continuity and Reaction in an Oecumenical Age* εἰς K. Boudouris (ed.) *Hellenistic Philosophy*, vol. I, 1993.
- [11] V. *Excursus I-B*, A. L. Pierris *op. cit.*
- [12] Ὁ Ἀριστοτέλης παρεμβάλλει μία παρενθετικὴ πρότασι ἐδῶ κριτικὴ τῆς Πλατωνικῆς ἀχρησιμοποιήτου θέσεως τοῦ Τιμαίου: δὲν εἶναι ἀκριβὲς νὰ θεωρηθῇ τὸ γιγνόμενον ώς ἐκεῖνο ἐξ οὗ γίγνεται, διότι

γένεσις σημαίνει ἄλλαγή οὐσίας καὶ ὅχι ἀπλῶς μεταβολὴ ποιότητος. "Ωστε τὸ ἄλλοιούμενον μόνον εἶναι κυρίως τὸ ὑποκείμενον ἐξ οὗ ἄλλοιοῦται, ὅχι τὸ γιγνόμενον: καίτοι καὶ τοῦτο (sc. ἡ κρινομένη θέσις τοῦ Τίμαιου 50A-C) οὐ καλῶς λέγεται τοῦτον τὸν τρόπον λεγόμενον, ἀλλ' ὥν μὲν ἄλλοιώσις, ἔστιν οὕτως, ὥν δὲ γένεσις καὶ φθορά, ἀδύνατον ἐκεῖνο προσαγορεύεσθαι ἐξ οὗ γέγονεν - καίτοι γέ φησι (sc. ὁ Πλάτων στὸν Τίμαιο) μακρῷ ἀληθέστατον εἶναι χρυσὸν λέγειν ἔκαστον εἶναι.

- [13] Ὁ Εὔδημος εἶχε ἐπιχειρηματολογήσει κατὰ τῆς Πλατωνικῆς ταυτίσεως στὸν Τίμαιο ὕλης καὶ χώρας, Fr. 76 Wehrli: ὁ δὲ Εὔδημος δεικνὺς ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ τόπος ἡ ὕλη καὶ τοῦτο προστίθησιν ἔτι δὲ ἡ μὲν ὕλη κινεῖται, ὁ δὲ τόπος ἀκίνητος. - Ὁ Ἀριστοτέλης στὰ Φυσικά 209b 11-16 καὶ b33-210a2 ἀποδίδει στὸν Πλάτωνα τὴν θέσιν ὅτι ἡ χώρα καὶ ὁ τόπος εἶναι ἡ Δευτέρα Ἀρχὴ (τὸ μεταληπτικὸν ἡ μεθεκτικόν, αὐτὸ ποὺ ἔξαρτώμενο ἀπὸ τὴν Πρώτη Ἀρχὴ - μετέχον ἡ μεταλαμβάνον αὐτῆς ἡ δεχόμενο αὐτὴν ἡ ἐκτυπούμενο κατ' αὐτὴν ἡ ὑπ' αὐτῆς ἡ ἀπεικονίζον ἡ μιμούμενο αὐτὴν - γεννᾶ τὸ κοσμικὸ σύστημα στὴν διαρθρωμένη ποικιλίᾳ του). Τὴν θέσιν αὐτὴν ἔξεφρασε ὁ Πλάτων στὸν μὲν Τίμαιο ὡς πρὸς τὸν φυσικὸ κόσμο τοῦ γίγνεσθαι ταυτίζων τὸ μεταληπτικὸ (τὴν χώρα) μὲ τὴν ὕλη, ἐνῷ στὰ "Ἀγραφα Δόγματα (τὶς ἀναπτύξεις του «Περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ») τὸ μεθεκτικὸ (πάλι ἡ χώρα) εἶναι τὸ Μέγα καὶ τὸ Μικρό [Cf. Μεταφυσικά, 987b25. 988a25 - τὸ Μέγα καὶ τὸ Μικρὸν στὴν θέσιν τοῦ Πυθαγορικοῦ Ἀπείρου - Φυσικά, 203a15, 206b27, 187a12. Ἡ Δευτέρα Ἀρχὴ εἶναι ἡ τοῦ ἀνίσου δυάς, τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Μικροῦ (Μεταφυσικά, 1087b7, 10), ἡ ἀόριστος Δυάς (e. g. op. cit. 1081a14)]. Στὸ Περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ ὁ Πλάτων παρήγαγε ὅλη τὴν πραγματικότητα (περιλαμβανομένου τοῦ κόσμου τῶν Ἰδεῶν) ἀπὸ μία ἀρχικὴ ἐναντίωσι τοῦ Ἐνός = Ἀγαθοῦ ὡς Πρώτης Ἀρχῆς καὶ τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Μικροῦ ὡς Δευτέρας (Cf. e. g. Fr. 2 p. 117 Ross). Τὸ Μέγα καὶ τὸ Μικρὸν προσεπινοεῖ χωρικὸ διάστημα, ὅγκο καὶ ἔκτασι, καὶ ὑποδηλώνει τὴν μαθηματικὴ παραγωγὴ ὅλων τῶν βαθμίδων τῆς πραγματικότητος (Cf. Fr. 2 Ross p. 113 sqq.). Ὁ Χῶρος ὅμως καθίσταται ἔτσι ἡ Δευτέρα Ἀρχὴ γιὰ τὴν παραγωγὴ τόσο τοῦ Κόσμου τῶν Νοητῶν Ἰδεῶν ὅσο καὶ τοῦ τῶν Φυσικῶν Φαινομένων. Ἀλλὰ τότε, διερωτᾶται ὁ Ἀριστοτέλης (Φυσικά 209b33-210a2) γιατὶ καὶ οἱ Ἰδέες δὲν ὑπάρχουν ἐν τόπῳ, πρᾶγμα ποὺ ἐμφα-

τικὰ ἀρνεῖται ὁ Πλάτων στὸν *Τίμαιο* ἀποδεικνύων, ὅπως προανελύθη, ὅτι τὸ δῆντος ὃν δὲν ὑπάρχει ἐν ἄλλῳ τινὶ. Ἡ δυσκολία ἔγκειται εἰς τὴν ἀνάγκη διπλῆς λειτουργίας τῆς Δευτέρας Ἀρχῆς πρὸς ἀπογέννησιν τῶν δύο Κόσμων (*Μεταφυσικά* 987b 18-22; 988a 10-14. Cf. *Φυσικά* Δ, 209b33). Ὁ Σπεύσιππος ἀπέφευγε τὴν δυσχέρεια ἐπεισάγων χωριστοὺς δυϊσμοὺς γιὰ κάθε διακεκριμένο ἐπίπεδο πραγματικότητος.

- [14] Ὁ Ἀριστοτέλης ἐμφατικῶς ἐπισημαίνει ώς κύρια διαφορὰ μεταξὺ Πλάτωνος καὶ Πυθαγορείων ὅτι ὁ πρῶτος χωρίζει τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὰ μαθηματικὰ (ὄντα) γενικῶς τῶν πραγμάτων, ἐνῷ οἱ δεύτεροι ἔταύτιζαν αὐτὰ τὰ πράγματα μὲ τὶς μαθηματικὲς δομές των. E. g. *Μεταφυσικά* A, 987b 27 sqq.: *καὶ ἔτι ὁ μὲν (sc. ὁ Πλάτων) τοὺς ἀριθμοὺς παρὰ τὰ αἰσθητά, οἱ δὲ ἀριθμοὺς εἶναι φασιν αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ τὰ μαθηματικὰ μεταξὺ τούτων οὐ τιθέασιν (sc. μεταξύ ἰδεῶν καὶ αἰσθητῶν).* τὸ μὲν οὖν τὸ ἐν καὶ τοὺς ἀριθμοὺς παρὰ τὰ πράγματα ποιῆσαι, καὶ μὴ ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι etc. Κατὰ τὴν ἔγκυμονα διατύπωσι εἰς 986a16: *φαίνονται δὴ καὶ οὗτοι (sc. οἱ Πυθαγόρειοι) τὸν ἀριθμὸν νομίζοντες ἀρχὴν εἶναι καὶ ως ὑλην τοῖς οὖσι καὶ ως πάθη τε καὶ ἔξεις.* Ἡ μαθηματικὴ πραγματικότης εἶναι τόσο τὸ ὑλικὸ ὅσο καὶ ἡ μορφὴ τῆς φυσικῆς πραγματικότητος. Cf. 986a2, 21. M 1083b17. N 1090a22. Οἱ ἀριθμοὶ (τὰ μαθηματικὰ στοιχεῖα καὶ σχέσεις) εἶναι συστατικὰ τῶν πραγμάτων: A990a22. M1080b2, 17. 1083b11, 18. N 1090a23, 32. Οἱ ἀριθμοὶ ἔχουν χωρικὴ ἔκτασι, M 1080b19, 32. Cf. M 1080b1. *Φυσικὰ* 203a6.
- [15] 52D-53A: *Οὗτος μὲν οὖν δὴ παρὰ τῆς ἐμῆς ψήφου λογισθεὶς ἐν κεφαλαίῳ δεδόσθω λόγος, ὃν τε καὶ χώραν καὶ γένεσιν εἶναι, τρία τριχῇ, καὶ πρὸν οὐρανὸν γενέσθαι. Τὴν δὲ δὴ γενέσεως τιθήνην ὑγραινομένην καὶ πυρομένην καὶ τὰς γῆς τε καὶ ἀέρος μορφὰς δεχομένην, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις πάθη συνέπεται πάσχονσαν, πάντοδαπήν μὲν ἰδεῖν φαίνεσθαι, διὰ δὲ τὸ μήθ' δμοίῶν δυνάμεων μήτε ἴσορροπων ἐμπίπλασθαι κατ' οὐδὲν αὐτῆς ἴσορροπεῖν, ἀλλ' ἀνωμάλως πάντῃ ταλαντομένην σείεσθαι μὲν ὑπ' ἐκείνων αὐτήν, κινούμενων δ' αὖ πάλιν ἐκεῖνα σείειν· τὰ δὲ κινούμενα ἄλλα ἄλλοσε ἀεὶ φέρεσθαι διακρινόμενα, ὥσπερ τὰ ὑπὸ τῶν πλοκάνων τε καὶ ὁργάνων τῶν περὶ τὴν τοῦ σίτου κάθαρσιν σειόμενα καὶ ἀναλικμώμενα τὰ μὲν πυκνὰ καὶ βαρέα ἄλλη,*

τὰ δὲ μανὰ καὶ κοῦφα εἰς ἑτέραν ἵζει φερόμενα ἔδραν· τότε οὗτω τὰ τέτταρα γένη σειόμενα ὑπὸ τῆς δεξαμένης, κινουμένης αὐτῆς οἶον ὀργάνου σεισμὸν παρέχοντος, τὰ μὲν ἀνομοιότατα πλεῖστον αὐτὰ ἀφ' αὐτῶν ὁρίζειν, τὰ δὲ ὄμοιότατα μάλιστα εἰς ταύτον συνωθεῖν, διὸ δὴ καὶ χώραν ταῦτα ἄλλα ἄλλην ἵσχειν, πρὶν καὶ τὸ πᾶν ἐξ αὐτῶν διακοσμηθὲν γενέσθαι. Καὶ τὸ μὲν δὴ πρὸ τούτου πάντα ταῦτα ἔχειν ἀλόγως καὶ ἀμέτρως ὅτε δ' ἐπεχειρεῖτο κοσμεῖσθαι τὸ πᾶν, etc.

- [16] Αὔστηρῶς εἰπεῖν ὁ τόπος δὲν κινεῖται παντάπασι κατὰ τὸν Εὔδημο (Fr. 76 Wehrli).
- [17] ‘Ο Ἀριστοτέλης ἀναφέρει στὸ Ἐπὶ τοῦ Τιμαίου καὶ τῶν Ἀρχυτείων ὅτι κατὰ τὴν Πυθαγόρειο παράδοσι ἡ ὥλη (δηλαδὴ ἡ Δευτέρα Ἀρχὴ κατὰ τὴν Ἀριστοτέλειο ὁρολογία) ἐκαλεῖτο «ἄλλο» ὡς ρευστή καὶ ἀεὶ ἄλλο γιγνόμενον. (Fr. 207 Rose).
- [18] Τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα τοῦ Εὔδήμου (Fr. 60 Wehrli) ἔχει προσαχθῆ διωρθωμένο ἀνωτέρω.
- [19] Fr. 49 Wehrli: (ὁ Εὔδημος) κατειρωνεύεται τοῦ Πλάτωνος ὡς οὐκ εὑ̄ τὴν πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ μητέρα καὶ τιθήνην προσαγορευομένην αἰτίαν κακῶν καὶ ἀρχὴν ἀποφαίνοντος. - Τὴν ἐμπλοκὴ τῆς Ζωροαστρικοῦ τύπου ἀντιθέσεως στὴν ἴστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Δυϊσμοῦ διαπραγματεύομαι στὸ Excursus IC *Transformations of Dualism* καὶ στὸ Excursus II *Immanence, Dualism and Theodicy* τῆς μελέτης μου *Hellenistic Philosophy: Continuity and Reaction in an Oecumenical Age* στὸ K. Boudouris (ed.) *Hellenistic Philosophy* vol. I, 1993, p. 150-5.
- [20] Cf. ἐπίσης Σοφιστής 265B-D. Ἡ αἰτία τῆς μείζεως Πέρατος καὶ Ἀπείρου στὸν Φίληδο 23C, 26E-27A, εἴναι ἐπίσης δημιουργικὴ ποιητικὴ αἰτία.
- [21] Γιὰ τὶς ποικίλες προσπάθειες νὰ συλληφθῇ ὁ χαρακτὴρ τῆς Δευτέρας Ἀρχῆς στὰ πλαίσια μιᾶς Ἀκαδημαϊκῆς Πυθαγορείου Μαθηματικῆς παραγωγῆς τῆς πραγματικότητος v. *Μεταφυσικά* N, 1087b 3-33; 1088a15 sqq.
- [22] Αὕτὸ ἔξηγεῖ καὶ τὴν βαθμιαίᾳ ἀποξήρανσι τοῦ Ἐξωακαδημαϊκοῦ Πυθαγορικοῦ ρεύματος κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους.